

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної політики та
продовольства України
від 30.07.2024 № 2305

**Методика
визначення відповідності сортів бобів турецьких (квасолі багатоквіткової)
(*Phaseolus coccineus* L., *Phaseolus multiflorus* Wild.) критеріям відмінності, однорідності
та стабільності**

1. Методика визначає особливості проведення досліджень із встановлення відповідності сортів бобів турецьких (квасолі багатоквіткової) (*Phaseolus coccineus* L., *Phaseolus multiflorus* Wild.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (далі – Методика).

2. Методика поширюється на Український інститут експертизи сортів рослин (далі – Інститут).

3. Терміни вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин».

4. Інститут забезпечує проведення кваліфікаційної експертизи відповідності сортів бобів турецьких (квасолі багатоквіткової) (*Phaseolus coccineus* L., *Phaseolus multiflorus* Wild.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності (далі – Експертиза).

5. Для дослідження використовують насіння.

Компетентний орган визначає кількість, якість, дату й місце постачання насіння для дослідження.

Мінімальна кількість насіння на один пункт дослідження Інституту становить 1,5 кг або 15000 насінин.

Для проведення Експертизи використовується насіння здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та яке відповідає вимогам, встановленим Компетентним органом.

Насіння для дослідження не обробляється.

6. Дослідження тривають два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності Експертизу продовжують на третій.

Експертизу проводять у двох пунктах дослідження Інституту (основному та додатковому).

Експертиза на додатковому пункті дослідження здійснюється за клопотанням заявника для врахування результатів досліджень на випадок форс-мажорних обставин на основному пункті дослідження.

Дослідження виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст, розвиток рослин і

достатнє проявлення характерних ознак сорту.

Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано в другій колонці Таблиці ознак сортів бобів турецьких (квасолі багатоквіткової) (*Phaseolus coccineus* L., *Phaseolus multiflorus* Wild.) (далі – Таблиця ознак) та примітці до неї (додаток до цієї Методики).

Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування.

Кожне дослідження для сортів кущового типу має включати щонайменше 60 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин – $0,8 \times 0,8$ м.

Під час Експертизи можуть бути проведені додаткові дослідження для перевірки відповідних морфологічних ознак.

Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу проявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип проявлення ознаки зазначається в першій колонці Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

7. Ознаки, що використовують для оцінки відмінності, однорідності й стабільності та ступені їх проявлення наведені в другій, третій колонках Таблиці ознак (додаток до цієї Методики). Кожному ступеню проявлення ознаки присвоєно коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

8. Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Оцінку на відмінність проводять після отримання результатів опису сорту першого року. Якщо такий досліджуваний сорт може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним.

Коли неможливо чітко вирізнити досліджуваний сорт серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

9. Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності використовують популяційний стандарт 1 % за рівня ймовірності 95 %. У вибірці з 60 рослин максимально допустима кількість нетипових – дві нетипові.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетипових рослин встановлюють однорідність сорту.

10. Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

Коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

11. Досліджувані сорти групують із подібними загальновідомими сортами на групи для полегшення оцінки відмінності. Для групування використовують ознаки, які не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в поєднанні з іншими.

Для групування рекомендовано такі ознаки:

біб – форма поперечного перерізу (через насінину) (ознака 27 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

біб – основне забарвлення (ознака 29 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

біб – волокнистість вентрального (черевного) шва (ознака 34 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики);

насінина – кількість кольорів (ознака 48 Таблиці ознак (додаток до цієї Методики).

Для чіткого визначення проявлення ознаки поряд із досліджуваними сортами рекомендовано висівати сорти-еталони.

**Директор Департаменту
аграрного розвитку**

Ігор ВІШТАК

Додаток
до Методики визначення відповідності
сортів бобів турецьких (квасолі
багатоквіткової) (*Phaseolus coccineus* L.,
Phaseolus multiflorus Wild.) критеріям
відмінності, однорідності та стабільності

Таблиця ознак сортів бобів турецьких (квасолі багатоквіткової)
(*Phaseolus coccineus* L., *Phaseolus multiflorus* Wild.)

№ з/п	Ознака	Ступінь проявлення ознаки	Код прояву ознаки	Сорт-еталон
1	2	3	4	5
1. (+) PQ	Сім'ядолі: розташування MS 1	надземне	1	
		підземне	2	
2. QN	Сім'ядолі: розмір MS 1	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
3. QL	Рослина: антоціанове забарвлення гіпокотила VG 1	відсутнє	1	
		наявне	9	
4. QN	Рослина: початок завивання MS 2	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
5. QN	Рослина: швидкість завивання MS 2	мала	3	
		помірна	5	
		велика	7	
6. QN	Стебло: за довжиною MS 1	коротке	3	
		середнє	5	
		довге	7	
7. QN	Стебло: за товщиною MS 1	дуже тонке	1	
		тонке	3	
		середнє	5	

1	2	3	4	5
		товсте	7	
		дуже товсте	9	
8. (*) QL	Стебло: пігментація MS 1	відсутня	1	
		наявна	9	
9. (*) (+) PQ	Примордіальний листок: форма MS 1	видовжена	1	
		яйцеподібна	2	
		широкояйцеподібна	3	
10. (+) PQ	Примордіальний листок: форма верхівки VG 1	загострена	1	
		гостра	2	
		тупа	3	
11. QN	Примордіальний листок: черешок за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
12. PQ	Примордіальний листок: забарвлення VG 1	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		рожеве	4	
		фіолетове	5	
13. (*) QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 2	дуже слабка	1	
		слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	
14. (*) QN	Листок: зморшкуватість VG 2	відсутня або дуже слабка	1	
		слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	

1	2	3	4	5
15. QN	Верхівковий листочок: розмір MS 2	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
16. PQ	Верхівковий листочок: форма VG 2	ланцетна	1	
		трикутно- видовжена	2	
		ромбовидно- видовжена	3	
		трикутна	4	
		ромбоподібна	5	
		яйцеподібна	6	
		широкояйцеподібна	7	
17. (+) QN	Верхівковий листочок: форма верхівки VG 2	загострена	1	
		гостра	2	
		тупа	3	
18. QN	Верхівковий листочок: антоціанове забарвлення жилок VG 2	відсутнє	1	
		слабке	3	
		середнє	5	
		сильне	7	
		дуже сильне	9	
19. (*) QN	Суцвіття: кількість квіток MS 2	дуже мала	1	
		мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
		дуже велика	9	
20. (*) QN	Квітка: розмір приквітка MS 2	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	

1	2	3	4	5
21. (*) PQ	Квітка: забарвлення паруса VG 2	біле	1	
		рожеве	2	
		фіолетове	3	
22. (*) PQ	Квітка: забарвлення крил VG 2	біле	1	
		рожеве	2	
		фіолетове	3	
		червоне	4	
23. PQ	Чашечка: форма верхньої губи VG 2	тупа	1	
		одноріжка	2	
		дворіжка	3	
24. QN	Квітконіжка: за довжиною відносно чашечки MS 2	коротша чашечки	3	
		дорівнює чашечці	5	
		довша чашечки	7	
25. (*) QN	Біб: за довжиною MS 3	дуже короткий	1	
		короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
		дуже довгий	9	
26. QN	Біб: за шириною (посередині) MS 3	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
		дуже широкий	9	
27. (*) PQ	Біб: форма поперечного перерізу (через насінину) VS 3	від еліптичної до яйцеподібної	1	
		яйцеподібна	2	
		округла	3	
		вісімкоподібна	4	
28. QN	Біб: відношення товщини до ширини	мале	3	
		середнє	5	

1	2	3	4	5
	MS 3	велике	7	
29. (*) PQ	Біб: основне забарвлення VG 3	жовте	1	
		зелене	2	
		фіолетове	3	
30. QN	Біб: інтенсивність основного забарвлення VG 3	слабка	1	
		помірна	2	
		сильна	3	
31. (*) QL	Біб: вторинне забарвлення VG 3	відсутнє	1	
		наявне	9	
32. (*) PQ	Біб: вторинне забарвлення VG 3	червоне	1	
		фіолетове	2	
33. QN	Біб: щільність плям вторинного забарвлення VG 3	нещільна	3	
		помірна	5	
		щільна	7	
34. (*) QL	Біб: волокнистість вентрального (черевного) шва VG 3	відсутня	1	
		наявна	9	
35. (+) QN	Біб: ступінь вигину VG 3	відсутній або дуже слабкий	1	
		слабкий	3	
		помірний	5	
		сильний	7	
		дуже сильний	9	
36. (+)	Біб: форма вигину VG	увігнута	1	
		S-подібна	2	

1	2	3	4	5
PQ	3	опукла	3	
37. (+) PQ	Біб: форма верхівки (за виключенням дзьобика) VG 3	загострена від загостреної до заокругленої заокруглена	1 2 3	
38. (*) QN	Біб: дзьобик за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
39. (+) QN	Біб: вигин дзьобика VG 3	відсутній або дуже слабкий слабкий середній сильний дуже сильний	1 3 5 7 9	
40. QL	Біб: характер поверхні VG 3	гладенький помірно шерехатий шерехатий	1 3 5	
41. QL	Біб: звуження (у сухому стані) VG 3	відсутнє або дуже слабе слабе помірне сильне дуже сильне	1 3 5 7 9	
42. PQ	Білонасінні сорти. Насінина: забарвлення нестиглої насінини (на початку потовщення бобів) VG 4	біле світло-зелене	1 2	
43. (*) (+)	Насіння: маса MS 4	дуже мала мала середня	1 3 5	

1	2	3	4	5
QN		велика	7	
		дуже велика	9	
44.	Насінина: форма	округла	1	
(*)	поздовжнього розрізу	від округлої до		
(+)	VG	еліптичної	2	
PQ	4	еліптична	3	
		ниркоподібна	4	
45.	Сорти з ниркоподібними	слабкий	3	
(+)	насінинами.	середній	5	
QN	Насінина: ступінь вигину	сильний	7	
	VG			
	4			
46.	Насінина: форма	плеската	1	
(+)	поперечного перерізу	вузькоеліптична	2	
PQ	VG	еліптична	3	
	4	широкоеліптична	4	
		округла	5	
47.	Насінина: за шириною в	вузька	3	
(+)	поперечному перерізі	середня	5	
QN	MS	широка	7	
	4			
48.	Насінина: кількість	один	1	
(+)	кольорів	два	2	
(*)	VG	більше двох	3	
QN	4			
49.	Насінина: за основним	біла	1	
(*)	забарвленням (найбільша	зелена або	2	
(+)	зона)	зеленувата		
PQ	VG	сіра	3	
	4	жовта	4	
		вохряна	5	
		коричнева	6	

1	2	3	4	5
		червона	7	
		фіолетова	8	
		чорна	9	
50. (*) (+) VG PQ 4	Насінина: за переважаючим вторинним забарвленням	біла	1	
		сіра	2	
		жовта	3	
		вохряна	4	
		коричнева	5	
		червона	6	
		фіолетова	7	
		чорна	8	
51. QL 4	Насінина: розподіл переважаючого вторинного забарвлення	навколо рубчика	1	
		штрихами	2	
		на половину насінини	3	
		строкатий	4	
52. QL VG 4	Насінина: вираження орнаменту	слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	
53. QL VG 4	Насінина: кільце навколо рубчика	відсутнє	1	
		наявне	9	
54. (*) QL VG 4	Насінина: забарвлення кільця навколо рубчика	однакове з фоном насінини	1	
		відрізняється від фону насінини	2	
55. (*) QN MS 2	Час цвітіння: (50 % рослин мають щонайменше одну квітку)	дуже ранній	1	
		ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
		дуже пізній	9	

Примітка:

Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик визначення відповідності сортів критеріям відмінності, однорідності та стабільності усіма країнами-

членами Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин, за винятком випадків, коли проявлення попередньої ознаки або умови навколишнього природного середовища це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак.

MG – разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS – вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких впродовж вегетації здійснюють вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG – візуальна разова оцінка групи рослин;

VS – візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

Експертизі підлягає щонайменше 60 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 60 рослин або частин 60 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 60 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 20 рослин або частин 20 рослин.

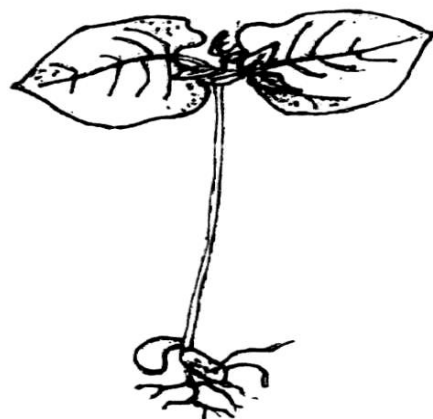
1) Пояснення або ілюстрації до окремих ознак:

До пункту 1 Таблиці ознак. Сім'ядолі: розташування

1

надземне

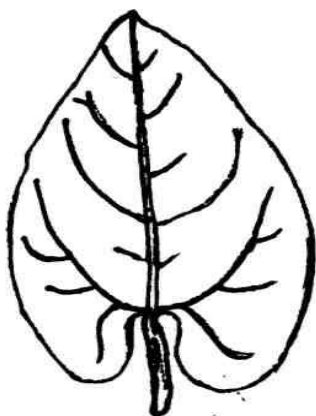

2

підземне

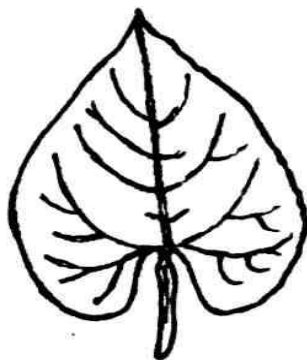
До пункту 9 Таблиці ознак. Примордіальний листок: форма

Форму примордіального листка визначають за відношенням довжини до ширини.

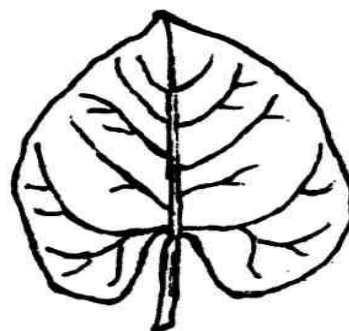
1

видовжена

2

яйцеподібна

3

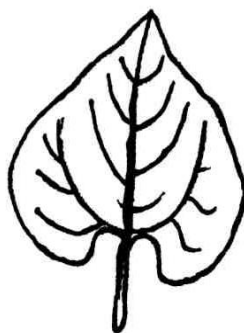
широкояйцеподібна

До пункту 10 Таблиці ознак. Примордіальний листок: форма верхівки

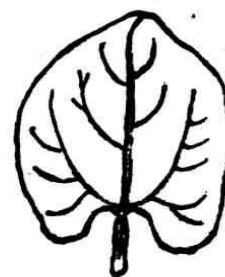
1

загострена

2

гостра

3

тупа

До пункту 17 Таблиці ознак. Верхівковий листочок: форма верхівки

1

загострена

2

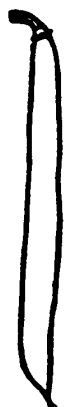
гостра

3

тупа

До пункту 35 Таблиці ознак. Біб: ступінь вигину

1

відсутній

3

слабкий

5

середній

7

сильний

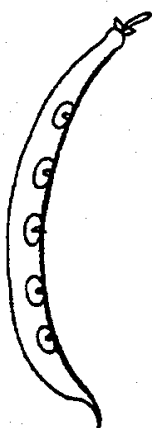

9

дуже сильний

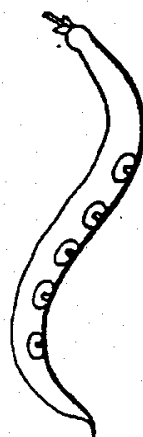
або дуже слабкий

До пункту 36 Таблиці ознак. Біб: форма вигину

1

увігнута

2

S-подібна

3

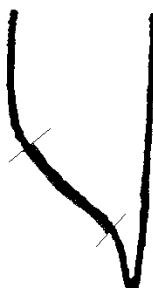
опукла

До пункту 37 Таблиці ознак. Біб: форма верхівки (за виключенням дзьобика)

1

загострена

2

від загостреної до заокругленої

3

заокруглена

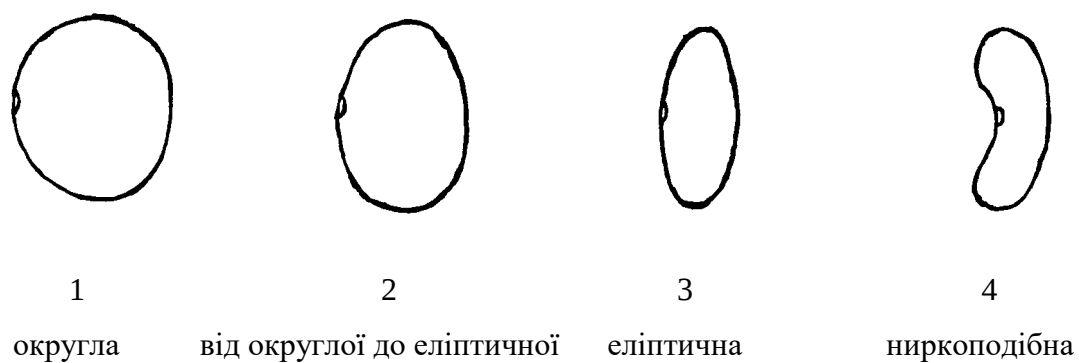
До пункту 39 Таблиці ознак. Біб: вигин дзьобика

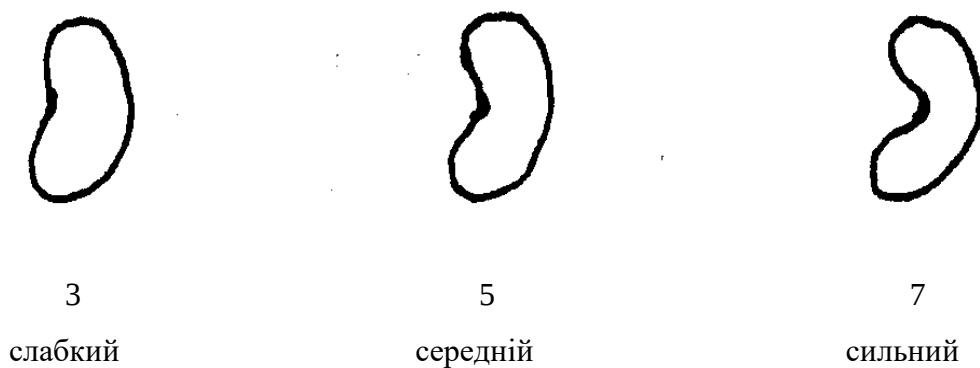
До пункту 43 Таблиці ознак. Насіння: маса, г

Масу насіння визначають, як середнє з чотирьох проб по 100 насінин.

До пункту 44 Таблиці ознак. Насінина: форма поздовжнього розрізу

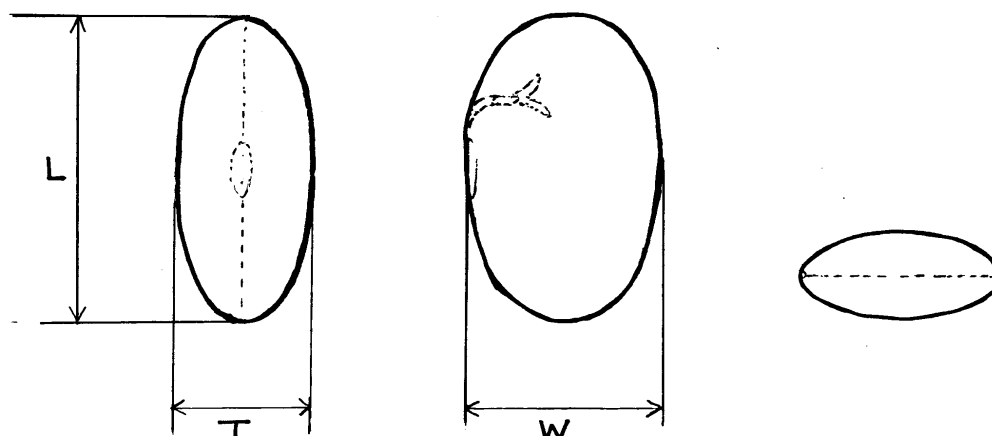

До пункту 45 Таблиці ознак. Сорти з ниркоподібними насінинами. Насінина: ступінь вигину

До пункту 46 Таблиці ознак. Насінина: форма поперечного перерізу

До пункту 47 Таблиці ознак. Насінина: за шириною в поперечному перерізі

Вигляд з боку рубчика

середній поздовжній
розріз (44)

форма поперечного
перерізу (46)

L – довжина

W – ширина в поперечному перерізі (47)

T – товщина

До пункту 48 Таблиці ознак. Насінина: кількість кольорів

До пункту 49 Таблиці ознак. Насінина: за основним забарвленням (найбільша зона)

До пункту 50 Таблиці ознак. Насінина: за переважаючим вторинним забарвленням

Переважаюче вторинне забарвлення – найбільший за площею вторинний колір, який охоплює насінневу оболонку. Якщо є декілька вторинних кольорів, можна додати одну чи більше ознак.

2) Фази росту й розвитку сортів рослин бобів турецьких (квасолі багатоквіткової), в які рекомендовано проводити обстеження

Коди	Спостереження	Стадії росту й розвитку
1	За антоціановим забарвленням гіпокотилля	Молодий паросток з примордіальними листками
2	На стеблах, листках і квітках	Повне цвітіння: квітки розкрилися на 5-ти китицях у сортів виткого типу росту
3	На бобах	Початок росту насіння (потовщення і заокруглення насінневих зачатків)
4	На насінні	Насіння тверде та сухе